

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยการพัฒนาการทำบัญชีครัวเรือนเพื่อการพึ่งพาตนเองของประชาชนชุมชนบางไส้ไก่ จังหวัดกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสนับสนุนการวิจัยและนำเสนอตามลำดับดังนี้

- 2.1 แนวคิดการจัดทำบัญชีครัวเรือน
- 2.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้และทัศนคติ
- 2.3 ทฤษฎีบัญชี
- 2.4 ทฤษฎีบัญชีครัวเรือน
- 2.5 บุคคลต้นแบบในการจัดทำบัญชีครัวเรือน
- 2.6 ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนบางไส้ไก่
- 2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดทำบัญชีครัวเรือน

พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช ในโอกาสเสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรการดำเนินงานศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทราย อันเนื่องมาจากพระราชดำริเมื่อ 14 กรกฎาคม 2541 ความตอนหนึ่งว่า

“ทำบัญชีให้เห็นว่าสมดุลไม่ขาดทุน ถ้าทุกคนสามารถที่จะทำให้พอดี ไม่ขาดทุน ประเทศชาติไม่ขาดทุนแน่ และประเทศชาติขาดทุนอย่างนี้ ไม่ขาดทุน อยู่รอดข้อสำคัญเป็นอย่างนี้ ที่ว่าเศรษฐกิจพอเพียง ไม่ใช่พอเพียงในการบริโภค แต่ให้พอเพียงในการมีชีวิตอยู่บางคนก็อาจจะรวยได้ดีทีเดียว ..” (กรมตรวจบัญชีสหกรณ์. ม.ป.ป.)

สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับการจัดทำบัญชีครัวเรือนนั้นมีนักวิชาการ หลายคนได้ให้แนวคิดหรือแสดงทัศนคติต่อการจัดทำบัญชีครัวเรือน อาทิ เช่น

จิโรจน์ เฉลิมรัตนา (2548) ได้แสดงความคิดเห็นต่อโฆษณา “จืดแล้วไม่จน” ที่ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สนับสนุนการทำบัญชีครัวเรือน ว่าบัญชีครัวเรือนสามารถทำให้คนเราเลิกพฤติกรรมบริโภคที่ไม่ดีหลายๆ อย่างได้จริงหรือไม่แต่อย่างน้อย การจดบัญชี น่าจะช่วยให้เราทราบว่าเรามีรายได้น้อยแค่ไหน เราสามารถลดค่าใช้จ่ายรายการใดออกไปได้บ้าง และการจดบัญชี น่าจะทำให้เราสร้างสมดุลระหว่างรายได้ และค่าใช้จ่ายให้เหมาะสมแก่ฐานะการเงินเฉพาะตัวได้ดีพอสมควร

ในทัศนะของ นภาพร ลิขิตวงศ์ขจร (2555) สรุปว่าการทำบัญชีครัวเรือน ถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อแนวทางการปฏิบัติสู่ความพอเพียง ผู้ปฏิบัติจะต้องรู้จักประมาณตนเอง มีการวางแผนการใช้จ่ายอย่างรอบคอบ มีสติในการดำเนินชีวิต ซึ่งการวางแผนที่ดีนั้นจำเป็นต้องมีการจดบันทึกข้อมูลที่น่าเชื่อถือที่ได้มาพิจารณาหาวิธีการเพิ่มรายรับ และลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น เพื่อให้เกิดความพอดี หากมีส่วนที่เหลือก็ให้เก็บไว้

ออมเพื่อใช้ในอนาคต ดังนั้นการทำบัญชีครัวเรือน จึงมีความสำคัญ ดังนี้ (1) ทำให้ทราบรายรับ รายจ่าย และหนี้สินของครัวเรือน (2) ทำให้ทราบสถานะการเงินของครัวเรือนในแต่ละวัน (3) นำข้อมูลมาใช้ในการบริหารจัดการเงิน จัดลำดับความสำคัญของรายจ่ายและวางแผนการใช้จ่ายว่ารายจ่ายใดมีความจำเป็น รายจ่ายใด ไม่มีความจำเป็นสามารถตัดออกได้

ส่วน สุภาคย์ อินทองคง (2555) ได้กล่าวถึง การบัญชีครัวเรือนว่า มิได้ หมายถึง การบันทึกรายรับ รายจ่ายประจำวันเท่านั้น แต่อาจหมายถึงการบันทึกข้อมูลด้านอื่น ๆ ในชีวิต ในครอบครัว ของเราได้ด้วย เช่น บัญชีทรัพย์สิน พันธุ์พืช พันธุ์ไม้ ในบ้านเราในชุมชนเรา บัญชีความรู้ความคิด บัญชีผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้รู้ในชุมชน บัญชีเด็กและเยาวชน บัญชีภูมิปัญญาด้านต่าง ๆ เป็นต้น หมายความว่า สิ่งหรือเรื่องราวต่าง ๆ ในชีวิตของเรา เราจดบันทึกได้ทุกอย่าง

ดังนั้นการทำบัญชีครัวเรือน รายรับรายจ่าย เป็นเรื่องการบันทึกรายรับ รายจ่ายประจำวัน ประจำเดือน ว่าเรามีรายรับจากอะไรบ้าง จำนวนเท่าใด มีรายจ่ายอะไรบ้าง จำนวนเท่าใด ในแต่ละวัน สัปดาห์ เดือน และ ปี เพื่อจะได้เห็นภาพรวมว่าเรารับเท่าใด จ่ายเท่าใด เหลือเท่าใด หรือเกิน คือจ่ายเกินรับเท่าใด รายการใดจ่ายน้อยจ่ายมาก จำเป็นน้อยจำเป็นมาก จำเป็นน้อย อาจลดลง จ่ายเฉพาะที่จำเป็นมาก เมื่อเห็นตัวเลข เราก็อาจคิดได้ว่าสิ่งไม่จำเป็นนั้นมันก็จ่ายเยอะ ลดมันได้ไหม เลิกมันได้ไหม ถ้าไม่ลดไม่เลิก มันจะเกิดอะไร กับเรากับครอบครัวเรา กับประเทศเรา ถ้าคิดได้ ก็เท่ากับว่า รู้จักความเป็นคนได้พัฒนาตนเอง ให้เป็นคนมีเหตุผล เป็นคนรู้จักพอประมาณ เป็นคนรักตนเอง รักครอบครัว รักชุมชน และรักประเทศชาติมากขึ้น จึงเห็นได้ว่า การทำบัญชีครัวเรือน ในเรื่องรายรับรายจ่ายก็ดี เรื่องอื่น ๆ ก็ดี ก็คือวิถีแห่งการเรียนรู้เพื่อพัฒนาชีวิต ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นั่นเอง

สำหรับ อุดล จันทปุม (บรรยายสรุป ศจพ.อ. : 2552) นายอำเภอสว่างแดนดินให้ความสำคัญกับการทำบัญชีครัวเรือน เพื่อนำมาใช้ค้นหาต้นทุนในการสร้างอาชีพ แก้ไขปัญหาความยากจน และยกระดับรายได้ให้แก่ครัวเรือน ที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ว่า การจดบัญชีครัวเรือนที่ดี ต้องทำตามความเป็นจริง ด้วยความซื่อสัตย์ต่อตนเอง จะเป็นแหล่งเรียนรู้และพัฒนาตนเองที่ดีที่สุด เพราะเราสามารถนำข้อมูลที่ได้จากบัญชีมาวิเคราะห์ว่ามีรายรับจากไหน และรายจ่ายจำเป็นมีอะไรบ้าง และรายจ่ายฟุ่มเฟือยที่ไม่จำเป็นมีอะไร สามารถที่จะตัดออกไปได้หรือไม่ แล้วนำมาวางแผนตัดสินใจในการดำเนินชีวิต เพื่อให้เกิดความสมดุล ระหว่างรายรับ-รายจ่าย ซึ่งการทำบัญชีครัวเรือน ต้องทำทุกวัน แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ เพื่อไปวางแผนปฏิบัติการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือ ค่อยๆ ทำ ค่อยๆ ลด ละ เลิก ไม่ต้องรีบร้อน และต้องอาศัยภูมิรู้ ทำทุกวันแล้วจะหายจน

จากพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ที่ทรงชี้ให้เห็นความสำคัญของการจัดทำบัญชีครัวเรือน และแนวคิดของนักวิชาการ ได้เสนอแนะเรื่องการทำบัญชีครัวเรือนข้างต้น สรุปได้ว่า การจัดทำบัญชีครัวเรือนเป็นการค้นหาต้นทุนรายรับ รายจ่าย สามารถนำไปวางแผนเพื่อพัฒนาตนเองไปสู่การพึ่งพาตนเองได้ ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างเหมาะสม

2.2 ทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้และทัศนคติ

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้

ความรู้ คือ ความเข้าใจในเรื่องบางเรื่อง หรือบางสิ่ง ซึ่งอาจจะรวมถึงความสามารถในการนำสิ่งนั้นไปใช้เพื่อเป้าหมายบางประการ ความสามารถในการรับรู้บางอย่างนี้เป็นสิ่งสนใจหลักของวิชาปรัชญา

ความรู้ (Knowledge) ทศนะของฮอสเปอร์ (มาโนช เวชพันธ์, 2532) นับเป็นขั้นแรกของพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการจดจำ ซึ่งอาจจะโดยการนึกได้ มองเห็น ได้ยิน หรือ ได้ฟัง ความรู้นี้ เป็นหนึ่งในขั้นตอนของการเรียนรู้ โดยประกอบไปด้วยคำจำกัดความหรือความหมาย ข้อเท็จจริง ทฤษฎี กฎ โครงสร้าง วิธีการแก้ไขปัญหา และมาตรฐานเป็นต้น ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ความรู้เป็นเรื่องของการจำอะไรได้ระลึกได้ โดยไม่จำเป็นต้องใช้ความคิดที่ซับซ้อน หรือใช้ความสามารถของสมองมากนัก ด้วยเหตุนี้ การจำได้จึงถือว่าเป็นกระบวนการที่สำคัญในทางจิตวิทยา และเป็นขั้นตอนที่นำไปสู่พฤติกรรมที่ก่อให้เกิดความเข้าใจ การนำความรู้ไปใช้ในการวิเคราะห์ การสังเคราะห์ การประเมินผล ซึ่งเป็นขั้นตอนที่ได้ใช้ความคิดและความสามารถทางสมองมากขึ้นเป็นลำดับ ส่วนความเข้าใจ (Comprehension) นั้น ฮอสเปอร์ชี้ให้เห็นว่าเป็นขั้นตอนต่อมาจากความรู้ โดยเป็นขั้นตอนที่จะต้องใช้ความสามารถ ของสมองและทักษะในขั้นที่สูงขึ้น จนถึงระดับของการสื่อความหมาย ซึ่งอาจเป็นไปได้โดยการใช้ปากเปล่า ข้อเขียน ภาษั หรือ การใช้สัญลักษณ์ โดยมักเกิดขึ้นหลังจากที่บุคคลได้รับข่าวสารต่าง ๆ แล้ว อาจจะโดยการฟัง การเห็น การได้ยิน หรือเขียน แล้วแสดงออกมาในรูปของการใช้ทักษะหรือ การแปลความหมาย ต่าง ๆ เช่น การบรรยาย ข่าวสารที่ได้นิยามโดยคำพูดของตนเองหรือการแปลความหมาย จากภาษาหนึ่งไปเป็นอีกภาษาหนึ่งโดยคงความหมายเดิมเอาไว้หรืออาจเป็นการแสดง ความคิดเห็นหรือให้ข้อสรุปหรือการคาดคะเนก็ได้

เบนจามิน บลูม (Benjamin S. Bloom อ้างถึงในอังษร สวัสดิ์, 2542) ได้ให้ความหมายของ ความรู้ หมายถึง เรื่องที่เกี่ยวกับการระลึกถึงสิ่งเฉพาะ วิธีการและกระบวนการต่าง ๆ รวมถึงแบบกระสวนของโครงการวัตถุประสงค์ในด้านความรู้ โดยเน้นในเรื่องของกระบวนการทางจิตวิทยาของความจำ อันเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงเกี่ยวกับการจัดระเบียบ โดยก่อนหน้านั้นในปี ค.ศ. 1965 บลูมและคณะได้ เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้หรือพุทธิพิสัย (cognitive domain) ของคนว่าประกอบด้วยความรู้ระดับต่าง ๆ รวม 6 ระดับ ซึ่งอาจพิจารณาจากระดับความในขั้นต่ำไปสู่ระดับของความรู้ในระดับที่สูงขึ้นไป โดยบลูมและคณะได้แจกแจงรายละเอียดของแต่ละระดับไว้ ดังนี้

1. ความรู้ (Knowledge) หมายถึง การเรียนรู้ที่เน้นถึงการจำและการระลึกได้ถึง ความคิด วัตถุ และปรากฏการณ์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นความจำที่เริ่มจากสิ่งง่าย ๆ ที่เป็นอิสระแก่กันไปจนถึงความจำในสิ่งที่ยูกยาก ซับซ้อนและมีความสัมพันธ์ระหว่างกัน

2. ความเข้าใจหรือความคิดรวบยอด (Comprehension) เป็นความสามารถสติปัญญาในการขยายความรู้ ความจำ ให้กว้างออกไปจากเดิมอย่างสมเหตุสมผล การแสดงพฤติกรรมเมื่อเผชิญกับสื่อความหมาย และความสามารถในการแปลความหมาย การสรุปหรือ การขยายความสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

3. การนำไปปรับใช้ (Application) เป็นความสามารถในการนำความรู้ (Knowledge) ความเข้าใจหรือความคิดรวบยอด (Comprehension) ในเรื่องใด ๆ ที่มีอยู่เดิม ไปแก้ไขปัญหาที่แปลกใหม่ ของเรื่องนั้น

โดยการใช้ความรู้ต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวิธีการกับความคิดรวบยอดมา ผสมผสานกับ ความสามารถ ในการแปลความหมาย การสรุปหรือการขยายความสิ่งนั้น

4. การวิเคราะห์ (Analysis) เป็นความสามารถและทักษะที่สูงกว่าความเข้าใจ และการนำไปปรับใช้ โดยมีลักษณะเป็นการแยกแยะสิ่งที่จะพิจารณาออกเป็นส่วนย่อย ที่มีความสัมพันธ์กัน รวมทั้งการสืบค้น ความสัมพันธ์ ของส่วนต่าง ๆ เพื่อดูว่าส่วนประกอบปลีกย่อยนั้นสามารถเข้ากันได้หรือไม่ อันจะช่วยให้เกิดความเข้าใจ ต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดอย่างแท้จริง

5. การสังเคราะห์ (Synthesis) เป็นความสามารถในการรวบรวมส่วนประกอบย่อยๆ หรือส่วนใหญ่ ๆ เข้าด้วยกันเพื่อให้เป็นเรื่องราวอันหนึ่งอันเดียวกัน การสังเคราะห์จะมีลักษณะ เป็นกระบวนการ รวบรวม เนื้อหาสาระ ของเรื่องต่าง ๆ เข้าไว้ด้วยกัน เพื่อสร้างรูปแบบหรือโครงสร้างที่ยังไม่ชัดเจนขึ้นมาก่อน อันเป็น กระบวนการที่ต้องอาศัยความคิดสร้างสรรค์ภายในขอบเขตของสิ่งที่กำหนดให้

6. การประเมินผล (Evaluation) เป็นความสามารถในการตัดสินเกี่ยวกับความคิด ค่านิยม ผลงาน คำตอบ วิธีการและเนื้อหาสาระเพื่อวัตถุประสงค์บางอย่าง โดยมีข้อกำหนดเกณฑ์ (criteria) เป็นฐานในการ พิจารณาตัดสิน การประเมินผล จัดได้ว่าเป็นขั้นตอนที่สูงสุดของพุทธลักษณะ (characteristics of cognitive domain) ที่ต้องใช้ความรู้ความเข้าใจ การนำไปปรับใช้ การวิเคราะห์และการสังเคราะห์เข้ามา พิจารณาประกอบกันเพื่อทำการประเมินผลสิ่งหนึ่งสิ่งใด

ความรู้ (Knowledge) คืออะไร

ความรู้ คือ สารสนเทศที่นำไปสู่การปฏิบัติ เป็นเนื้อหาข้อมูล ซึ่งประกอบด้วย ข้อเท็จจริง ความคิดเห็น ทฤษฎี หลักการ รูปแบบ กรอบความคิด หรือข้อมูลอื่น ๆ ที่มีความจำเป็นและเป็นกรอบของการ ผสมผสานระหว่างประสบการณ์ ค่านิยม ความรอบรู้ในบริบทสำหรับการประเมินค่า และการนำเอา ประสบการณ์กับสารสนเทศใหม่ ๆ มาผสมรวมเข้าด้วยกัน

ขั้นของความรู้เป็นอย่างไร

ข้อมูล (Data) เป็นข้อมูลดิบที่ยังไม่ได้ผ่านกระบวนการประมวลผล หรือเป็นกลุ่มของ ข้อมูลดิบที่ เกิดขึ้นจากการปฏิบัติงาน

สารสนเทศ (Information) เป็นข้อมูลที่ผ่านกระบวนการประมวลผลโดยรวบรวมและสังเคราะห์ เอาเฉพาะข้อมูลที่มีความหมายและเป็นประโยชน์ต่องานที่ทำ

ความรู้ (Knowledge) เป็นผลจากการขัดเกลาและเลือกใช้สารสนเทศ โดยมีการจัดระบบความคิด เสียใหม่ให้เป็น “ความรู้และความเชี่ยวชาญเฉพาะเรื่อง”

ความเฉลียวฉลาด (Wisdom) เป็นการนำเอาความรู้ต่าง ๆ มาบูรณาการเข้าด้วยกันเพื่อใช้ให้เกิด ประโยชน์ ต่อการทำงาน ในสาขาวิชาชีพต่าง ๆ

เขาวนปัญญา (Intelligence) เป็นผลจากการปรุงแต่งและจดจำความรู้และใช้ความเฉลียวฉลาด ต่าง ๆ ในสมอง ทำให้เกิดความคิดที่รวดเร็วและฉับไว สามารถใช้ความรู้และความเฉลียวฉลาดโดยใช้ ช่วงเวลาสั้นกว่า หากนำเอามาจัดลำดับเป็นขั้นตอนของการเรียนรู้สำหรับมนุษย์แต่ละบุคคลจะได้ดังนี้

ประเภทของความรู้มีอะไรบ้าง

1. ความรู้ในตัวของผู้หรือความรู้โดยนัย (Tacit Knowledge) หมายถึง ความรู้เฉพาะตัวที่เกิดจากประสบการณ์ การศึกษา การสนทนา การฝึกอบรม เจตคติของแต่ละบุคคลเป็นความรู้เกี่ยวกับสติปัญญา และประสบการณ์

2. ความรู้เชิงประจักษ์ที่ปรากฏชัดเจน (Explicit Knowledge) หมายถึง ความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดจาก บุคคลออกมาในรูปของการบันทึก ตามรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งเป็นสารสนเทศนั่นเอง

3. ความรู้ที่เกิดจากวัฒนธรรม (Culture Knowledge) หมายถึง ความรู้ที่เกิดจากความเชื่อ ความศรัทธา ซึ่งเกิดจากผลสะท้อนกลับ ของความรู้ และสภาพแวดล้อมทั่วไปขององค์กร

ประเภทความรู้ในตัวคนมีอะไรบ้าง

ความรู้ในตัวคนเป็นความรู้ที่ฝังลึกอยู่ในแต่ละบุคคล การที่ความรู้จากใครคนหนึ่งจะถูกถ่ายทอดไปยังบุคคลอื่นได้นั้นเป็นเรื่องที่ยากหากเจ้าตัวไม่ยินยอม ดังนั้นการขอรับการถ่ายทอดความรู้จากบุคคลผู้รู้เหล่านี้ จะทำได้ดังนี้

1. การสนทนา (Face-to-face Conversation)
2. การนำทีมและการฝึกอบรม (Mentoring & Training)
3. อบรมเข้มข้น (Coaching)
4. การแนะนำ (Customer Knowledge)
5. การเข้ากลุ่ม (Staff Knowledge)
6. การใช้ผู้เชี่ยวชาญภายนอก (Outside Expert)
7. การสั่งการ (Top Manager/ Top Management Support)
8. การเผยแพร่สู่ธารณะหรือทุนทางสังคม (Social Capital)

2.3 ทฤษฎีการบัญชี

ความหมายของการบัญชี

ความหมายของคำว่า การบัญชี (Accounting) ความหมายตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 (เมธากุล เกียรติกระจาย และศิลปะพร ศรีจันเพชร, 2544;57) หมายถึง ทะเบียน สมุดหรือกระดาษที่จัดรายชื่อ จำนวน สำหรับความหมายของนักบัญชี หมายถึง ผู้ทำ ตรวจสอบ หรือเชี่ยวชาญในการบัญชีหรือผู้มีอาชีพในการจัดทำบัญชี หรือตรวจสอบบัญชีของร้านค้า ธนาคาร หรือของรัฐ ต่อมาในปี ค.ศ. 1941 สมาคมผู้สอบบัญชีอนุญาตของสหรัฐอเมริกา ให้คำจำกัดความการบัญชีไว้ว่า การบัญชี เป็นศิลปะของการนำรายการหรือเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการเงินมาจดบันทึก และจัดให้เป็นหมวดหมู่พร้อมทั้งสรุปผลในรูปจำนวนเงินตลอดจนการวิเคราะห์

นักบัญชีชื่อ Paul Grady เมธากุล เกียรติกระจายและศิลปะพร ศรีจันเพชร (2544; 31-40; อ้างใน Paul Grady, 1993 : unpagged) ได้ให้คำจำกัดความใหม่ว่า “การบัญชีเป็นวิชาการและเป็นหน้าที่งานเกี่ยวกับการริเริ่มรายการและเหตุการณ์ทางการเงิน การตรวจสอบการนำเสนอข้อมูล เหล่านี้โดยมีหลักเกณฑ์ตามความต้องการของฝ่ายบริหาร และการดำเนินงานของกิจการ เพื่อประโยชน์ในการจัดทำ

รายงานตามหน้าที่ความรับผิดชอบที่ได้รับมอบหมาย คำจำกัดความดังกล่าว ได้ให้ความหมายของการบัญชีสรุปได้ดังนี้ (1) การบัญชีเป็นวิชาและหน้าที่ ไม่ใช่ศิลปะ (2) การบัญชีเป็นกระบวนการเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่จำเป็นในการบริหาร (3) ข้อมูลที่ได้มาเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเงิน (4) ข้อมูลที่สรุปได้ต้องนำมาจัดทำรายงาน

การบัญชี (Accounting) เป็นการครอบคลุมเนื้อหาที่กว้างมากมีหน่วยงานหลายหน่วยงานให้ความหมายของการบัญชีไว้ดังนี้ ซึ่งในที่นี้จะยกมาตัวอย่างการกำหนดความหมายทางการบัญชีสำหรับบางหน่วยงานดังนี้

สมาคมนักบัญชีของประเทศสหรัฐอเมริกา (AICPA) ได้ให้ความหมายของการบัญชีไว้ดังนี้คือ การบัญชีเป็นศิลปะของการจัดบันทึกรายการและเหตุการณ์ทางบัญชี แยกประเภท จัดหมวดหมู่ และสรุปผลโดยเป็นกระบวนการในรูปของเงินตราพร้อมทั้งตีความหมายของผลด้วย นอกจากนี้ยังมีอีกหน่วยงานหนึ่งของประเทศสหรัฐอเมริกาที่ได้ให้ความหมายของการบัญชีไว้คือหน่วยงาน American Accounting Association (AAA) ได้ให้ความหมายของการบัญชีไว้ดังนี้คือ การบัญชีเป็นกระบวนการของการระบุ แจกแจง การวัด และการสื่อสารข้อมูลทางเศรษฐกิจ อันจะนำมาเพื่อประโยชน์ต่อการพิจารณาและตัดสินใจอย่างถูกต้องโดยผู้ใช้ข้อมูลอื่น ๆ

ต่อมา AICPA ได้ให้ความหมายของการบัญชีกว้างขึ้นตามวิวัฒนาการทางบัญชีที่ได้รับการพัฒนามากขึ้นโดย AICPA ได้ให้ความหมายการบัญชีไว้ว่าการบัญชีคือศิลปะของการเก็บรวบรวมบันทึกจำแนก และทำสรุปข้อมูลเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางเศรษฐกิจในรูปตัวเงิน ผลขั้นสุดท้ายของการบัญชี คือ การให้ข้อมูลทางการเงินซึ่งเป็นประโยชน์แก่บุคคลหลายฝ่ายและผู้สนใจในกิจกรรมของกิจการ

นีลเดิลและคณะ (Needles and Other, 1996;P4) ได้ให้ความหมายของการบัญชีว่า การบัญชี คือระบบการวัดค่าของข้อมูล กระบวนการถ่ายทอดข้อมูลทางการเงิน ซึ่งเป็นข้อมูลทางเศรษฐกิจของกิจการ

วีร์แกนและคณะ (Weygandt, Kieso and Kimmel, 1999, P2) ได้ให้ความหมายของการบัญชีว่า “การบัญชี เป็นกระบวนการของกิจกรรม 3 กิจกรรม คือ การกำหนดมูลค่า การจัดบันทึกและการถ่ายทอดเหตุการณ์ทางเศรษฐกิจขององค์การให้กับผู้มีความต้องการใช้ข้อมูล

ธานี หิรัญรัมย์ และคณะ (2547: 10) ได้ให้ความหมายของการบัญชีว่า การบัญชีเป็นศิลปะของการจัดบันทึกรายการหรือเหตุการณ์ที่สำคัญทางการเงินไว้ในรูปของหน่วยเงินตรา การจัดหมวดหมู่ของรายการเหล่านั้น รวมทั้งการวิเคราะห์และแปลความหมายของผลการปฏิบัติงาน

การบัญชี หมายถึงศิลปะของการจัดบันทึกรายการ หรือเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับการเงินในรูปของเงินตราจัดหมวดหมู่ของรายการที่บันทึกไว้สรุปผลและแสดงความหมายของผลนั้น ๆ (ไพบุลย์ ผจญวงศ์ ,2547; 2)

ระบบบัญชีคู่และระบบบัญชีเดี่ยว (วาริพิน มงคลสมัย, 2551: 44)

หลักการบันทึกรายการค้ำมีอยู่ 2 ระบบ คือ ระบบบัญชีคู่ (Double-entry system) และระบบบัญชีเดี่ยว (Single-entry system) ซึ่งมีลักษณะดังนี้

1. ระบบบัญชีคู่ เป็นหลักการที่ยอมรับและใช้กันทั่วไป ซึ่งมีหลักสำคัญอยู่ว่า รายการค้าที่เกิดขึ้นแต่ละรายการจะต้องเป็นบันทึกบัญชีสองด้านเสมอ โดยเดบิตบัญชีหนึ่งหรือหลายบัญชีด้านหนึ่งแล้วเครดิต

อีกบัญชีหนึ่งหรือหลายบัญชี บัญชีคู่ช่วยไม่ให้เกิดความผิดพลาดในการบันทึกบัญชีและช่วยให้ความสะดวกในการรวบรวมข้อมูลเพื่อทำรายงานงบการเงินได้ง่ายขึ้น

2. ระบบบัญชีเดี่ยว เป็นการบันทึกรายการค้าที่เกิดขึ้นที่มีได้บันทึกทางด้านเดบิตและด้านเครดิตด้วยจำนวนเงินที่เท่ากันทุกรายการ กล่าวคือ บางรายการอาจบันทึกทั้งด้านเดบิตและด้านเครดิตเท่านั้น และบางรายการอาจไม่ได้บันทึกบัญชีเลย กรณีเช่นนี้มักพบในการทำบัญชีด้วยตนเองเท่าที่เห็นว่าจำเป็น เช่น การบันทึกรับเงินสดรับ เงินสดจ่ายเท่านั้น)

สมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย (เมธากุล เกียรติกระจาย และศิลาประพร ศรีจันทเพชร, 2544; 31 – 40) อ้างอิงจาก สมาคมนักบัญชีและผู้สอบบัญชีรับอนุญาตแห่งประเทศไทย, 2542) ได้ให้คำนิยามของการบัญชีไว้ดังนี้

การบัญชี คือ ศิลปะ ของการเก็บรวบรวม บันทึก จำแนก และทำสรุปข้อมูลเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางเศรษฐกิจในรูปตัวเงิน ผลงานขั้นสุดท้ายของการบัญชี คือ การให้ข้อมูลทางการเงิน ซึ่งเป็นประโยชน์แก่บุคคลหลายฝ่าย และผู้สนใจในกิจกรรมของกิจการ

การบัญชี เป็นงานบริการอย่างหนึ่ง โดยทำหน้าที่เสนอตัวเลขทางการเงินของกิจการเพื่อใช้ในการตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจ กิจการสามารถเสนอตัวเลขทางการเงินและข้อมูลทางการเงินในรูปของงบการเงิน ซึ่งรวมถึง งบดุล งบกำไรขาดทุน งบกระแสเงินสด งบแสดงการเปลี่ยนแปลงในส่วนของเจ้าของ และหมายเหตุประกอบงบการเงิน เพื่อให้ผู้ใช้งบการเงินทราบถึงฐานะทางการเงิน ผลการดำเนินงานและกระแสเงินสดของกิจการ

วัตถุประสงค์ของการบัญชี คือ เป็นกระบวนการบันทึกรายการตามเอกสารหลักฐานให้ครบถ้วนถูกต้องตามระบบบัญชีที่กำหนด และจัดทำรายงานการเงินแสดงผลการดำเนินงานและฐานะการเงิน รวมถึงคำนวณต้นทุนผลงาน องค์กรต้องจัดให้มีการวางรูปแบบระบบบัญชีให้เหมาะสมและสอดคล้องกับการดำเนินงานขององค์กร เพื่อให้ได้มาซึ่งงบการเงินที่แสดงให้เห็นถึงผลการดำเนินงาน ฐานะการเงินขององค์กร และยังสามารถสะท้อนให้เห็นถึงความโปร่งใสคุ้มค่าและประหยัด

2.4 ทฤษฎีบัญชีครัวเรือน (Household Account)

ทฤษฎีบัญชีครัวเรือน (Household Account) มาจากแนวทางในการแก้ปัญหา และใช้ในการประเมินวิธีปฏิบัติทางการบัญชี กรอบความคิด หรือข้อมูลอื่น ๆ ที่มีความจำเป็นและเป็นกรอบของการผสมผสานระหว่างประสบการณ์ คำนิยาม ความรอบรู้ในบริบทสำหรับการประเมินค่า และการนำเอาประสบการณ์ในชีวิตจริงมาใช้ ซึ่งการทำบัญชีครัวเรือนมาจากหลักการพื้นฐานของการบัญชี คือ การจดบันทึก (Record Management) และการจดบันทึกมาจากเหตุการณ์และข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในแต่ละวันตามวิธีชีวิตและ รูปแบบ ของแต่ละครัวเรือน และ แนวคิดทางบัญชีคือ หลักการจับคู่รายได้กับค่าใช้จ่าย เพื่อให้ทราบผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ว่าดีหรือไม่อย่างไร ซึ่งหากผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นติดลบแสดงว่า ค่าใช้จ่ายสูงกว่ารายได้จำเป็นจะต้องมีการแก้ไข

แนวคิดบัญชีครัวเรือน

สมุดบัญชีครัวเรือน หมายถึง สมุดบัญชีสำหรับบันทึกรายรับ-รายจ่ายประจำครัวเรือน ซึ่งครัวเรือนจะต้องทำบันทึกรายรับ-รายจ่าย ที่เกิดขึ้นเป็นประจำทุกวัน และสรุปผลการรับ-จ่าย ของครัวเรือนทุกสิ้นเดือน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ถึงที่มาที่ไปของรายรับ-รายจ่ายในแต่ละช่วงเวลา สามารถวางแผนการใช้จ่ายเงินในครัวเรือนให้มีความพอดี และมีเงินเหลือเก็บออมไว้

ความสำคัญของการจัดทำสมุดบัญชีครัวเรือน

ครัวเรือนจะพึ่งตนเองได้จะต้องมีกิจกรรมลดรายจ่าย เพื่อให้เกิดการออมอย่างน้อย 1 ส่วนใน 4 ส่วน ของรายจ่ายของครัวเรือนจึงจำเป็นที่ครัวเรือนจะต้องเรียนรู้และจัดทำบัญชีรับ-จ่าย ของครัวเรือนเพื่อ

- (1) เรียนรู้ภาวะหนี้สิน รายรับ รายจ่ายของครัวเรือน
- (2) สามารถวางแผนควบคุมรายจ่ายของครัวเรือนได้
- (3) สร้างวินัยการใช้จ่ายเงินให้แก่ครัวเรือนและสมาชิก
- (4) ครัวเรือนมีเงินออมไว้ใช้ในอนาคต

วิธีบันทึกบัญชีครัวเรือนทำได้โดยวิธีง่าย ๆ โดยจดบันทึกทุกครั้งที่ย้าย สิ้นเดือนให้ครัวเรือนสรุปรายรับ-จ่ายเงินคงเหลือสำหรับออม และประเมินผลการใช้จ่ายทุกเดือนเพื่อลด เลิก ค่าใช้จ่ายในรายการที่ฟุ่มเฟือยถ้ามีภาวะหนี้สินต้องวางแผนการใช้หนี้ในระยะสั้น-ยาวตามความเหมาะสม

ชนิดา โขติเสถียรกุล (2551) การศึกษาสภาพปัญหาการจัดทำบัญชีครัวเรือนของผู้ปกครอง นักศึกษาศาขการบัญชี คณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ล้านนา ภาคพายัพ เชียงใหม่ พบว่า การจัดทำบัญชีครัวเรือนมีประโยชน์สูงสุดในด้านที่ทำให้ ลด ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้น และมีเงินออมเพิ่มขึ้น

สาโรช อังสุมาลิน และคณะ (2551 : 268) ความต้องการสินเชื่อของครัวเรือนชนบทการมีรายได้อื่น ๆ ที่นอกเหนือจากการเกษตรไม่ว่าจะเป็นรายได้จากการรับจ้างแรงงาน รายได้จากการที่สมาชิกในครัวเรือนส่งเงินกลับมาให้ หรือรายได้จากการงานประจำหรือค้าขาย จะมีผลทำให้ความต้องการสินเชื่อลดลง ในทางตรงกันข้ามการมีค่าใช้จ่ายในการบริโภครวมทั้งค่าใช้จ่ายในการศึกษาจะทำให้ความต้องการสินเชื่อเพิ่มมากขึ้น

ศุภโชค คุ้มทอง และสมบุญ เจริญจิระตระกูล (2552) การประเมินผลการจดบันทึกบัญชีครัวเรือนเพื่อลดปัญหาหนี้สินของเกษตรกรในเขตตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา พบว่า หลังการจดบันทึกบัญชีครัวเรือนส่วนใหญ่มีรายได้เพิ่มขึ้น มีค่าใช้จ่ายลดลง มีหนี้สินลดลง และมีเงินออมเพิ่มขึ้น ผู้จดบันทึกสามารถนำข้อมูลที่จดบันทึกมาบริหารจัดการในการควบคุมพฤติกรรมในการใช้จ่ายของตนได้

อาณาจักร ศักดิ์เจริญ (2551) การทำบัญชีครัวเรือนมีความสำคัญในการดำรงชีวิตดังนี้

ทำให้ตนเองและครอบครัวทราบรายรับ รายจ่าย หนี้สิน และเงินคงเหลือในแต่ละวัน รายรับหรือรายได้ คือ เงินหรือสินทรัพย์ที่วัดมูลค่าได้ที่ได้รับจากการประกอบอาชีพหรือผลตอบแทนที่ได้รับจากการให้ผู้อื่นใช้สินทรัพย์ หรือผลตอบแทนจากการลงทุนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น รายได้จากค่าจ้างแรงงาน เงินเดือน ดอกเบี้ยรับจากเงินฝากธนาคาร หรือ จากเงินให้กู้ยืม รายได้จากการขายสินค้าหรือบริการ เป็นต้น

รายรับหรือรายได้ คือ เงินหรือสินทรัพย์ที่วัดมูลค่าได้ที่ได้รับจากการประกอบอาชีพหรือผลตอบแทนที่ได้รับจากการให้ผู้อื่นใช้สินทรัพย์ หรือ ผลตอบแทนจากการลงทุนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น รายได้จากค่าจ้างแรงงาน เงินเดือน ดอกเบี้ยรับจากเงินฝากธนาคาร หรือ จากเงินให้กู้ยืม รายได้จากการขายสินค้าหรือบริการ เป็นต้น

รายจ่ายหรือค่าใช้จ่าย คือ เงินหรือสินทรัพย์ที่วัดมูลค่าได้ ที่จ่ายออกไปเพื่อให้ได้สิ่งตอบแทนกลับมา สิ่งตอบแทนอาจเป็นสินค้าหรือบริการ เช่น ค่าอาหาร ค่าน้ำค่าไฟฟ้า (ค่าสาธารณูปโภค) ค่าน้ำมัน ค่าหนังสือตำรา เป็นต้น หรือรายจ่าย อาจไม่ได้รับสิ่งตอบแทนคือสินค้า หรือบริการก็ได้ เช่น เงินบริจาคเพื่อการกุศล เงินทำบุญทอดกฐิน ทอดผ้าป่า เป็นต้น

หนี้สิน คือ ภาระผูกพันที่ต้องชดใช้คืนในอนาคต การชดใช้อาจจ่ายเป็นเงินหรือของมีค่าที่ครอบครองหรือตนเองมีอยู่ หนี้สินเป็น เงินหรือสิ่งของที่มีค่าที่ครอบครองหรือตนเองได้รับมาจากบุคคลหรือแหล่งเงินภายนอก เช่น การกู้ยืมเงินจากเพื่อนบ้าน การกู้ยืมเงินกองทุนต่างๆ การซื้อสินค้าหรือบริการเป็นเงินเชื่อ การซื้อสินทรัพย์เป็นเงินผ่านชำระหรือการเช่าซื้อ เป็นต้น

เงินคงเหลือ คือ เงิน หรือ ทรัพย์สินที่วัดมูลค่าได้ หลังจากนำรายรับลบด้วยรายจ่ายแล้ว ปรากฏรายรับมากกว่ารายจ่ายจะทำให้มีเงินคงเหลือ หรือในหลักทางบัญชีเรียกว่า กำไร แต่หากหลังจากนำรายรับลบด้วยรายจ่ายแล้วปรากฏว่า รายจ่ายมากกว่ารายรับจะทำให้เงินคงเหลือติดลบ หรือทางบัญชีเรียกว่าขาดทุน

การนำข้อมูลการใช้จ่ายเงินภายในครอบครัว มาจัดเรียงลำดับความสำคัญของรายจ่าย และ วางแผนการใช้จ่ายเงิน โดยพิจารณาแต่ละรายการในแต่ละวันมีรายจ่ายใดที่มีความสำคัญมาก และรายจ่ายใดไม่จำเป็นต้องจ่าย เพื่อให้การใช้จ่ายเงินภายในครอบครัวมีพอใช้และเหลือเก็บเพื่อการออมทรัพย์สำหรับใช้จ่ายสิ่งจำเป็นในอนาคต บัญชีครัวเรือนถือเป็นส่วนสำคัญในการปฏิบัติตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง โดยยึดหลัก 3 ข้อ คือ การพอประมาณ ถ้ารู้รายรับรายจ่ายก็จะใช้แบบพอประมาณ แต่มีเหตุผล รู้ว่ารายจ่ายใดจำเป็นไม่จำเป็นและเมื่อเหลือจากการใช้จ่ายก็เก็บออม นั่นคือภูมิคุ้มกัน ที่เอาไว้คุ้มกันตัวเราและครอบครัว

ข้อควรระวังในการจัดทำบัญชีครัวเรือน คือ สิมบันทึกบัญชี ทำให้ขาดความต่อเนื่องในการบันทึกและส่งผลให้ไม่ยากบันทึก ผู้จัดทำเข้าใจผิดในรายการบัญชี ไม่เข้าใจรายการที่เป็นรายรับ จึงไม่ได้บันทึกบัญชี เช่น ลูกส่งเงินมาให้พ่อแม่สำหรับใช้จ่ายทุกวันสิ้นเดือน แต่พ่อแม่ไม่ได้บันทึกบัญชีรายรับเนื่องจากเข้าใจว่าเงินที่ได้รับมานั้นมิได้เกิดจากการประกอบอาชีพของตนเองหรือ เข้าใจผิดรายการหนี้สินแต่บันทึกว่าเป็นรายรับ ทำให้มิได้เก็บเงินไว้สำหรับจ่ายชำระหนี้ในอนาคต เช่น ยืมเงินจากเพื่อนบ้านมาใช้จ่ายภายในครอบครัว ถึงแม้จะได้รับเงินมาแต่รายการดังกล่าวไม่ถือว่าเป็นรายรับเนื่องจากตนเองมีภาระผูกพันที่ต้องชดใช้ในอนาคต ซึ่งอาจต้องชดใช้เงินต้นพร้อมด้วยดอกเบี้ย จากสาเหตุดังกล่าวอาจทำให้ครอบครัววางแผนการใช้จ่ายเงินผิดพลาด ส่วนข้อผิดพลาดอีกประการหนึ่ง คือ การเขียนชื่อรายการผิด การบันทึกตัวเลขผิด การบวกรหรือการลบจำนวนเงินผิดอาจเกิดจากการลืมหักบันทึกรายการบัญชีหรือบันทึกรายการซ้ำ ๆ กัน หลายรายการ ปัญหาดังกล่าวแก้ไขโดยการคำนวณจำนวนเงินกระทบยอดเงินคงเหลือในบัญชีกับยอดเงินฝากธนาคารที่ครอบครัวยังอยู่จริงหรือ ยอดเงินที่เก็บไว้สำหรับใช้จ่ายจริง หากพบว่ายอดเงินคงเหลือในบัญชี

เท่ากับยอดเงินคงเหลือในบัญชีเงินฝากธนาคาร แสดงว่าการจัดทำบัญชีถูกต้อง แต่หากกระทบยอดแล้ว ยอดเงินทั้งสองไม่เท่ากันอาจเกิดจากการบันทึกบัญชีผิดพลาดหรือเงินสดของครอบครัวสูญหาย

นภาพร ลิขิตวงศ์ขจร (2560; 26-27) บัญชีครัวเรือน เครื่องมือสู่เศรษฐกิจพอเพียง การทำบัญชีครัวเรือนเป็นการจดบันทึกรายรับ-รายจ่าย ประจำวันของครัวเรือน ดังนั้นการทำบัญชีครัวเรือนจึงมีความสำคัญดังนี้

1. ทำให้ทราบรายรับ-รายจ่ายและหนี้สินของครัวเรือน

รายรับ เป็นเงินหรือของมีค่าที่ได้รับจากการแลกเปลี่ยน เช่น เงินเดือน ดอกเบี้ยจากเงินฝากธนาคาร รายจากการขายสิ่งของเหลือใช้ เป็นต้น

หนี้สิน เป็นเงินหรือของมีค่าที่ครัวเรือนได้รับจากแหล่งภายนอก โดยมีภาระที่ต้องชดใช้คืนในอนาคต เช่น การกู้ยืมเงินจากธนาคาร การกู้ยืมเงินจากเพื่อนบ้าน การรับเงินจากการช่วยเหลือต่าง ๆ ที่ต้องชดใช้คืนภายในระยะเวลาที่กำหนด การซื้อเงินผ่อน การเช่าซื้อและการซื้อสินทรัพย์เป็นเงินเชื่อ เป็นต้น

รายจ่าย เป็นเงินหรือของมีค่าที่จ่ายออกไปเพื่อให้ได้สิ่งของหรือบริการ เช่น ค่าเช่าบ้าน ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า ค่าอาหาร เป็นต้น

2. ทำให้ทราบว่าครัวเรือนมีเงินเหลือเท่าใดในแต่ละวัน

3. นำข้อมูลใช้ในการบริหารจัดการเงิน จัดลำดับความสำคัญของรายจ่ายและวางแผนการใช้จ่าย ว่ารายจ่ายใดมีความจำเป็น รายจ่ายใดไม่มีความจำเป็นสามารถตัดออกได้ บัญชีครัวเรือนสามารถจัดทำได้หลายรูปแบบ แต่อย่างน้อยต้องมีการบันทึกข้อมูลรายรับและรายจ่ายปกติเป็นตาราง 5 ช่อง ประกอบด้วย

ช่องแรก วันเดือนปี เพื่อบันทึกวันที่เกิดรายการนั้น

ช่องที่สอง รายการเพื่อบันทึกเหตุการณ์

ช่องที่สาม รายรับ เพื่อบันทึกจำนวนเงินที่รับ

ช่องที่สี่ รายจ่าย เพื่อบันทึกจำนวนเงินที่จ่ายออกไปและ

ช่องสุดท้าย ยอดคงเหลือเป็นช่องสรุปยอดเงินคงเหลือในแต่ละวัน ดังตาราง

ตัวอย่างการบันทึกบัญชีครัวเรือน

ตารางที่ 2.1 ตารางรายรับ-รายจ่ายของครัวเรือน

วันเดือนปี	รายการ	รายรับ	รายจ่าย	คงเหลือ*
ปี				
เดือน วัน	ที่มาหรือเหตุของรายการนั้น			

*ยอดคงเหลือ = ช่องยอดคงเหลือวันก่อน + ช่องรายรับ - ช่องรายจ่าย

ตารางที่ 2.2 การบันทึกรายรับ รายจ่ายของครัวเรือนแห่งหนึ่งในเดือนกุมภาพันธ์ 2555 ตาราง การรับ-จ่ายเงินของครัวเรือน

วันเดือนปี	รายการ	รายรับ		รายจ่าย		คงเหลือ*	
2560							
ก.พ. 1	ยอดยกมาจากเดือนก่อน					500	-
2	รับเงินเดือน เดือนมกราคม	15,000	-			15,500	-
3	ซื้อข้าวสาร ซื้ออาหารแห้ง			1,500	-	14,000	-
4	ซื้อกับข้าว			150	-	13,850	-
5	จ่ายค่าโทรศัพท์			300	-	13,550	-
6	ค่าน้ำประปา			1,000	-	12,550	-
10	ขายหนังสือพิมพ์เก่าได้เงิน	100	-			12,650	-
12	ซื้อของใช้ในครัวเรือน			650	-	12,000	-
13	ซื้อกับข้าว			200	-	11,800	-
20	จ่ายค่าไฟฟ้า			3,000	-	8,800	-
22	จ่ายค่าเสริมสวย			200	-	8,600	-
25	ซื้อกับข้าว			500	-	8,100	-
28	ซื้อพัดลมตั้งโต๊ะ			500	-	7,600	-
		15,100	-	8,000	-	7,600	
มี.ค. 1	ยอดยกมาจากเดือนก่อน					7,600	-

ในเดือนกุมภาพันธ์มีรายรับรวม 15,100 บาท รายจ่าย 8,000 บาท ทำให้เงินสดคงเหลือเพิ่มขึ้น 7,600 บาท ($15,100 - 8,000 + 500$) แสดงว่าครัวเรือนมีรายรับมากกว่ารายจ่าย ครัวเรือนก็มีเงินเหลือ ครัวเรือนควรวางแผนในการออมเงินส่วนนั้นเพื่อเก็บไว้เป็นเงินสำรองในอนาคต อาจนำไปฝากธนาคารหรือนำไปลงทุนอย่างอื่น

กรณีครัวเรือนมีการกู้ยืม หรือก่อหนี้สินจากแหล่งเงินภายนอก การทำบัญชีครัวเรือนตามรูปแบบ ตาราง 2.2 ช่องข้างต้นอาจแสดงข้อมูลไม่ชัดเจน ดังนั้นเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนและมีประโยชน์ต่อการตัดสินใจ อาจเพิ่มช่องการบันทึกข้อมูลอีกหนึ่งช่อง เพื่อบันทึกรายการเกี่ยวกับหนี้สินที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นการ ก่อหนี้หรือการชำระหนี้ ดังนี้

ตารางที่ 2.3 การบันทึกหนี้สินและรายรับรายจ่ายของครัวเรือนแห่งหนึ่งในเดือนมีนาคม 2555

วัน เดือนปี	รายการ	รายรับ	รายจ่าย	หนี้สิน	ยอดคงเหลือ
2560					
มี.ค.1	เงินออมคงเหลือยกมา				7,600 -
1	กู้เงินจากธนาคารออมสิน			10,000 -	17,600 -
1	จ่ายค่าธรรมเนียมค่าเล่าเรียนบุตร		5,000 -		12,600 -
1	ซื้ออุปกรณ์การเรียนบุตร		700 -		11,900 -
5	รับเงินเดือน	12,000 -			23,900 -
10	จ่ายค่าสาธารณูปโภค		1,500 -		22,400 -
15	จ่ายค่าอาหาร		500 -		21,900 -
28	จ่ายค่าขนมบุตร		1,500 -		20,400 -
30	จ่ายดอกเบี้ยเงินกู้		120 -		20,280 -
30	จ่ายคืนเงินกู้		4,000 -		16,280 -
	รวม	12,000 -	15,320 -	10,000 -	16,280 -
เม.ย.1	ยอดยกมาจากเดือนก่อน			10,000 -	16,280 -

เมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2560 ครัวเรือนได้กู้เงินจากธนาคารจำนวนออมสินจำนวน 10,000 บาท โดยมีเงื่อนไขการชำระคืนเงินต้นทุกสิ้นเดือน เป็นเวลา 10 เดือน ธนาคารคิดอัตราดอกเบี้ย 12% ต่อปี หรือเท่ากับ 1% ต่อเดือน สิ้นเดือนมีนาคมครัวเรือนจ่ายเงินต้น 4,000 บาท ดังนั้นยอดหนี้คงเหลือ 6,000 บาท ดังนั้นครัวเรือนจะมีภาระที่ต้องจ่ายเงินต้นคืนอีกเดือนละ 666.67 บาทเป็นเวลาอีก 9 เดือน แต่สามารถจ่ายชำระหนี้ก่อนได้ก็จะทำให้ยอดหนี้คงเหลือลดลง แต่สามารถผ่อนได้อีก 9 เดือน

การบริหารจัดการเงิน เป็นการจัดการให้เกิดความสมดุลระหว่างรายรับและรายจ่าย ภายในครัวเรือนควมมีรายรับมากกว่ารายจ่าย หากรายรับน้อยกว่ารายจ่าย ครัวเรือนต้องทำการกู้ยืมเงินมาเพื่อสำรองไว้ในการใช้จ่าย การกู้ยืมจะช่วยแก้ปัญหาได้เพียงช่วงระยะเวลาสั้น ๆ เท่านั้นแต่อาจเป็นการสร้างปัญหาระยะยาวในอนาคต หากรายรับน้อยกว่ารายจ่ายเป็นประจำ ครัวเรือนก็จะมีหนี้สินพอกพูนขึ้นเรื่อย ๆ ภาระหนี้สินที่ต้องชำระคืนทั้งเงินต้นและดอกเบี้ยก็จะเพิ่มตามระยะเวลากู้ยืมทำให้เป็นปัญหาทับถมที่แก้ไขยาก การแก้ปัญหาที่มั่นคงและถูกต้องสามารถทำได้ 3 วิธี คือ (1) การหาทางเพิ่มรายรับ เช่นการใช้เวลาว่างในการผลิตหรือแปรรูปสินค้าเพื่อนำไปจำหน่าย การปลูกผักสวนครัวเพื่อนำไปจำหน่าย เป็นต้น (2) การตัดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นออกจากการใช้จ่ายของครัวเรือน รายจ่ายที่ไม่จำเป็นเช่น รายจ่ายเกี่ยวกับการพนันสุรา รายจ่ายฟุ่มเฟือย รายจ่ายการสังสรรค์ที่มากเกินไป เป็นต้น (3) การลดรายจ่ายที่จำเป็นลง เช่น การเดินทางโดยใช้การเดินเท้าหรือการปั่นจักรยานแทนการใช้รถยนต์ ช่วยลดค่าใช้จ่ายในการเดินทางและ

ทำให้สุขภาพแข็งแรง การปลูกผักสวนครัวไว้ทานเอง ช่วยลดรายจ่ายค่าอาหารของครัวเรือน นอกจากนั้นผักสวนครัวที่ปลูกเองยังมีคุณภาพดีและปลอดภัยจากสารเคมี เป็นต้น

การทำบัญชีครัวเรือนหรือการบันทึกรายรับ-รายจ่าย ที่ทางราชการพยายามส่งเสริมให้ประชาชนได้จัดทำนั้น เป็นเรื่องของการจดบันทึกรายรับ-รายจ่ายประจำวัน หรือ ประจำเดือนของตนเอง และภายในครอบครัวว่ามีรายรับจากแหล่งใดบ้าง จำนวนเท่าใด มีรายจ่ายอะไรบ้าง จำนวนเท่าใด มีรายจ่ายอะไรบ้าง จำนวนเท่าใด ในแต่ละวัน แต่ละสัปดาห์ รายจ่ายเท่าใด ยอดคงเหลือเท่าใด หรือมีเงินพอใช้เท่าใด และให้สำรวจว่ารายการใดมีการใช้จ่ายน้อยใช้จ่ายมากมีความจำเป็นมากน้อยแค่ไหน หากมีความจำเป็นน้อยอาจทำการลดการใช้จ่ายลง ควรใช้จ่ายเฉพาะที่มีความจำเป็นมาก เช่น การซื้อข้าว ซื้อยา ซื้อเสื้อผ้า การซ่อมแซมบ้าน การศึกษา เป็นต้น ส่วนรายจ่ายที่ไม่จำเป็นให้ ลด ละ เลิก เช่น ซื้อบุหรี่ยี่ห้อหรู ซื้อเหล้า และเล่นการพนัน เป็นต้น เมื่อนำรายรับ-รายจ่าย มาบวกลบกันแล้วขาดดุลเกินดุล ติดลบเท่าใด เมื่อเห็นตัวเลขจากการจดบันทึกก็ทำให้เราคิดได้ว่าสิ่งไม่จำเป็นนั้น มีมากหรือน้อย สามารถ ลด เลิกได้หรือไม่ ถ้าไม่ลด ไม่เลิก จะส่งผลแล้วเกิดอะไรกับตัวเอง ครอบครัว ชุมชนและประเทศ หากมีการวางแผนการใช้จ่ายเงินของตนเองได้ รู้จักการพัฒนาตนเองให้เป็นคนมีเหตุผล เป็นคนรู้จักพอประมาณ เป็นคนรักตนเอง รักครอบครัว รักชุมชน และรักประเทศชาติมากขึ้น จึงเห็นได้ว่า การทำบัญชีครัวเรือนในเรื่องรายรับ-รายจ่ายก็คือวิถีแห่งการเรียนรู้เพื่อพัฒนาชีวิต เนื่องจากข้อมูลที่ได้จากการบันทึกจะเป็นตัวบ่งชี้ปัจจุบันและอนาคตของชีวิตตัวเอง สามารถนำข้อมูลอดีตมาบอกปัจจุบันและอนาคตได้ ข้อมูลที่ได้จากการบันทึกไว้จะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนชีวิตและกิจกรรมต่าง ๆ ในครอบครัวได้

การวางแผนการใช้จ่ายเงินให้เหมาะสมระหว่างรายรับและรายจ่าย ครอบครัวต้องมีรายรับมากกว่ารายจ่าย หากพบว่ารายรับน้อยกว่ารายจ่าย ต้องหาแนวทางนำเงินมาใช้จ่ายให้เพียงพอ โดยอาจต้องกู้เงินมาใช้จ่าย แต่การกู้ยืมเงินไม่ใช่แนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ เพียงแต่ช่วยให้การใช้จ่ายมีสภาพคล่องชั่วคราวเท่านั้น และในระยะยาวยังส่งผลให้ครอบครัวมีภาระหนี้สินจำนวนมากทั้งเงินต้นและดอกเบี้ยซึ่งจะเพิ่มจำนวนมากขึ้นตามระยะเวลาที่ยาวนานในการกู้ยืมเงิน เป็นปัญหาที่แก้ไขได้ยาก สำหรับการแก้ไขปัญหาการขาดสภาพคล่องในการใช้จ่ายเงินหรือปัญหาการรายรับไม่เพียงพอกับรายจ่ายนั้นมีแนวทางดังนี้ (1) การตัดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นออก เพื่อลดภาระการจ่ายเงินออกจากครอบครัวเช่น รายจ่ายเกี่ยวกับการพนัน สิ่งเสพติดของมีค่า รายจ่ายฟุ่มเฟือย เป็นต้น เป็นการสร้างนิสัยมิให้ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย (2) การลดรายจ่ายที่จำเป็นลง เพื่อสร้างนิสัยการประหยัด อดออม การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด อย่างคุ้มค่า เช่น การปลูกผัก ผลไม้ไว้รับประทานเอง เพื่อช่วยลดค่าอาหาร และค่าเดินทางไปตลาด อีกทั้งทำให้สุขภาพดีอีกด้วย ลดการใช้น้ำมันเชื้อเพลิงแล้วหันมาออกกำลังกายโดยการปั่นจักรยาน หรือ การเดิน การวิ่งแทนการขับรถจักรยานยนต์ หรือ รถยนต์ เป็นต้น (3) การเพิ่มรายรับ หารายได้เสริมนอกเวลาทำงานปกติ เช่น การใช้เวลาว่างรับจ้างตัดเย็บเสื้อผ้า การขายอาหารหลังเลิกงาน การปลูกผัก หรือเลี้ยงสัตว์เพื่อขาย เป็นต้น (4) การทำความเข้าใจภายในครอบครัวเพื่อให้ทุกคนร่วมมือกันประหยัด รู้จักอดออม การใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ลด ละ เลิก รายจ่ายหรือสิ่งที่ไม่จำเป็น และช่วยกันสร้างรายรับให้เพียงพอ เหมาะสมกับสถานะเศรษฐกิจปัจจุบัน

แนวคิดเกี่ยวกับการออม คืออะไร

การออม คือ การสะสมเงินทีละน้อยให้พอกพูนขึ้นเมื่อเวลาผ่านไป ดังนั้นไม่ว่าเราจะมีรายได้เท่าใด เราสามารถออมได้เสมอ ข้อสำคัญในการออม (1) การเก็บออมจะต้องลงมือเก็บออมโดยไม่มีเงื่อนไข (2) ห้ามผัดวันประกันพรุ่ง (3) จะต้องวางแผนการใช้จ่ายอย่างสม่ำเสมอ

ประโยชน์การออมเงิน (1) เงินออมทำให้รู้จักวางแผนในการใช้จ่ายอย่างประหยัดเท่าที่จำเป็นที่หา มาได้จากการทำงาน ราชการ รับจ้าง ค้าขาย หรือการประกอบอาชีพอื่น ๆ ในแต่ละวันแต่ละเดือน (2) ทำให้ไม่ฟุ่มเฟือย มีเงินเหลือเก็บสะสมไว้ใช้จ่ายในยามฉุกเฉิน เมื่อไม่มีงานทำ ประสบภัยถึงต้องทุพพลภาพ หรือเกษียณอายุ (3) สามารถเป็นที่พึ่งเมื่อตกอยู่ในภาวะลำบาก เป็นหลักประกันความมั่นคงในชีวิตได้เป็นอย่างดี

หลัก 2 ข้อที่ทำให้ออมเงินได้ (1) จงใช้เงินน้อยกว่าที่หาได้เสมอ (2) กันเงินส่วนหนึ่งไว้สำหรับอนาคต การเพิ่มรายได้ ลดรายจ่ายหลักง่าย ๆ ในการออม รายจ่ายแต่ละอย่างมีระดับความสำคัญไม่เท่ากัน ควรใช้จ่ายกับสิ่งที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตก่อนค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เช่น ค่าอาหาร ค่าที่อยู่อาศัย และพยายามลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นลง

การสร้างแนวคิดและความเข้าใจในการบริหารทางการเงิน ให้รู้จักประโยชน์ของบัญชี โดยประยุกต์ใช้หลักการทางบัญชี ตั้งแต่แนวคิดพื้นฐานของหลักการบัญชี วิธีการจัดทำบัญชีและเครื่องมือในการจัดทำบัญชีให้มีประสิทธิภาพและรวมถึงบทบาทของนักบัญชีที่ต้องปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับโลกธุรกิจในปัจจุบันและอนาคต ที่มีผลต่อบทบาทในการส่งเสริมและผลักดันธุรกิจให้ขับเคลื่อนไปข้างหน้า เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ และสามารถนำแนวคิดใหม่ทางการบัญชีไปประยุกต์ใช้ กับงาน ที่อยู่ในความรับผิดชอบของตนได้ตามความเหมาะสม อีกทั้งการส่งเสริมการจัดทำบัญชีครัวเรือนและบัญชีต้นทุนประกอบอาชีพ เป็นนโยบายที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ให้ความสำคัญในการดำเนินการมาโดยตลอด เพราะเห็นว่าหน้าที่แต่ละครัวเรือนรู้จักการทำบัญชีรายรับ รายจ่ายก็จะทำให้รู้จักสถานะทางการเงินภายในครัวเรือนรู้จักลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นลง ส่วนบัญชีต้นทุนประกอบอาชีพนั้นเป็นทางหนึ่งที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มุ่งหวังให้มีการใช้บัญชีเป็นเครื่องมือประกอบอาชีพ หากพบว่าเกษตรกรมีหนี้สินพอกพูนจากการประกอบอาชีพทุกปี ก็อาจพิจารณาปรับเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอื่นหรืออาจมีอาชีพเสริมอื่นเข้ามาเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว นอกจากนี้กรมตรวจบัญชีสหกรณ์เข้าไปส่งเสริมให้เกษตรกรรู้จักแยกแยะระหว่างรายจ่ายที่เป็นต้นทุนอาชีพกับรายจ่ายภายในครัวเรือน ซึ่งที่ผ่านมาก็พบว่าประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี

จันทร์เพ็ญ ดวงแก้ว (2552) การทำบัญชีครัวเรือน ถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อแนวทางสู่ความพอเพียง ผู้ปฏิบัติต้องรู้จักการประมาณตนเอง มีการวางแผนการใช้จ่ายอย่างรอบคอบ มีสติในการดำเนินชีวิต ซึ่งการวางแผนที่ดีนั้นต้องมีการจดบันทึกข้อมูลที่ต้องการมีการเก็บข้อมูลรายรับรายจ่ายของครัวเรือนเพื่อจัดทำเป็นบัญชีครัวเรือน และนำข้อมูลที่ได้อาจพิจารณาหาวิธีการเพิ่มรายรับและลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็นเพื่อให้เกิดความพอดี หากมีส่วนเหลือก็ให้เก็บออมไว้เพื่อใช้ในอนาคต

2.5 บุคคลต้นแบบการจัดการทำบัญชีครัวเรือน

ผู้วิจัย (สมัย เชิงหอม) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาการจัดการทำบัญชีครัวเรือนเพื่อการพึ่งพาตนเองของประชาชนหมู่บ้านแอ ตำบลพันนา อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร ได้ทำการศึกษาจากบุคคลต้นแบบ ที่ประสบความสำเร็จจากการทำบัญชีครัวเรือน และสามารถพัฒนาจนพึ่งพาตนเองได้ ดังต่อไปนี้

นางประยูร พลอยประสงค์ (สัมภาษณ์, 2552) เกษตรกรบ้านพิมาน ตำบลพิมาน อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม ได้ให้ข้อมูลว่า เดิมมีอาชีพรับจ้างตัดเย็บเสื้อผ้าโหล แต่รายได้น้อย ค่าใช้จ่ายสูงและประกอบอาชีพเกษตรกรรมมากกว่า 40 ปี ซึ่งรายได้จากการเกษตรกรรมไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในครอบครัว ในปี 2540 เกิดวิกฤตเศรษฐกิจ มีหนี้สินเพิ่มขึ้น จึงทำให้สนใจที่จะนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต โดยเริ่มจากการทำบัญชีครัวเรือนเพื่อวิเคราะห์รายรับ รายจ่ายของตนเอง คิดหาวิธีลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ ทำการเกษตรแบบผสมผสานบนที่นาของตนเอง เช่น ปลูกผักสวนครัว เลี้ยงหมูขุน ทำนาข้าว นอกจากนั้นยังทอผ้าย้อมสีธรรมชาติ และทำน้ำหมักชีวภาพไว้ใช้เอง ทำให้สภาพทางเศรษฐกิจเริ่มดีขึ้น จนประสบความสำเร็จ สามารถเป็นตัวอย่างและเป็นผู้นำชุมชนในด้านการจัดทำบัญชีจนได้รับการยอมรับจากชุมชนและหน่วยงานราชการต่าง ๆ ให้เป็นวิทยากรในการถ่ายทอด ความรู้ด้านบัญชีครัวเรือนทั้งในระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ และระดับจังหวัด

เช่นเดียวกันกับนายสมศักดิ์ สิงห์ทองแท้ (ออนไลน์, 2552) ก็เป็นอีกบุคคลหนึ่งที่สามารถพัฒนาตนเองจากการทำบัญชีครัวเรือน ซึ่งปัจจุบันเขามีบทบาทเป็นผู้นำด้านเกษตรยั่งยืนของตำบลแม่ทา แต่ก่อนหน้านั้น เขาปลูกพืชเชิงเดี่ยวมาทุกรูปแบบ ถูกทำให้เชื่อว่าตนเอง ไร่จนและเจ็บ ทำตามคำสั่งของบริษัทที่รับซื้อผลผลิตกำหนดมาให้ จนสุขภาพของตนเองและภรรยาต้องเวียนเข้าออกโรงพยาบาลเป็นประจำเดือนละ 2-3 ครั้ง เขาจึงเริ่มหันมาบันทึกค่าใช้จ่ายและรายรับเพื่อให้รู้ต้นทุนตั้งแต่ปี 2537 เรื่อยมาจนถึงปี 2551 จนเห็นพัฒนาการในแต่ละปีได้ชัดและข้อมูลที่ได้นี้มาหาทางแก้ไขร่วมกับภรรยาคู่ชีวิตช่วยกันวิเคราะห์ตัวเลขรายรับ รายจ่าย ที่ต่างกัน โดยการลด ละ เลิก รายจ่ายที่ไม่จำเป็นออกไป เช่น ปลูกผักสวนครัวไว้กินเอง เลิกสูบบุหรี่ หวย สุรา การพนัน ฯลฯ และหาวิธีการสร้างรายได้เพิ่มได้แก่ การเลี้ยงสัตว์ ทำปุ๋ยหมักชีวภาพเพื่อลดรายจ่ายต้นทุนการผลิต จนทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นตามลำดับ จนสามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งเขามองเห็นอำนาจของบัญชีที่เขาจดบันทึกขึ้นนั้น ไม่เพียงแต่ให้ตัวเขาได้รู้ต้นทุนเท่านั้น แต่มันช่วยอธิบายให้ภรรยาได้เข้าใจตามโดยที่ไม่ต้องเอ่ยปากพูดแม้แต่คำเดียว

สอดคล้องกับ นายฟอง บุญมาก (สัมภาษณ์, 2552) เกษตรกร ตำบลคือไต่ อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร ผู้เรียนรู้การทำบัญชีครัวเรือนจนประสบผลสำเร็จและดำเนินวิถีชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้กล่าวไว้ว่า เดิมเป็นชาวบ้านมีอาชีพทำนาเหมือนครัวเรือนอื่น ๆ แต่เนื่องจากยิ่งทำก็ยิ่งทำให้ขาดทุน ค่าใช้จ่ายก็มากขึ้น จึงเริ่มหันมาทำบัญชีครัวเรือนเพื่อวิเคราะห์ตัวเลขที่ได้ หาวิธีลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ ด้วยการทำแบบพออยู่พอกิน ค่อยเป็น ค่อยไป และเมื่อสามารถยืนอยู่ได้จึงขยายกิจการเป็นธุรกิจส่วนตัว เช่น การเลี้ยงสุกร เลี้ยงเป็ด เลี้ยงไก่ไข่ เลี้ยงปลาในบ่อดิน ปลูกผักสวนครัว เพื่อบริโภคในครัวเรือนเมื่อเหลือจึงนำมาขาย นอกจากนั้นยังทำปุ๋ยหมักไว้ใช้เองเพื่อลดต้นทุนในการผลิต จนทุกวันนี้ลุงฟองได้รับการยอมรับจากประชาชน หน่วยงานราชการ ให้เป็นผู้นำชุมชนที่สามารถเป็นตัวอย่างในการดำเนินชีวิตตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และพึ่งพาตนเองได้ด้วยการทำบัญชีครัวเรือน

จากการศึกษาการทำบัญชีครัวเรือนจากบุคคลต้นแบบ ข้างต้น สรุปได้ว่า การทำบัญชีครัวเรือนทำให้ประชาชนสามารถวิเคราะห์รายรับ รายจ่ายของตนเองได้ เพื่อหาวิธีที่จะลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ด้วยวิธีของตนเอง ซึ่งส่วนใหญ่แล้วมักจะทำการเกษตรแบบผสมผสานโดยการปลูกพืชผัก เลี้ยงสัตว์ไว้บริโภคในครัวเรือนซึ่งเป็นการลดรายจ่าย เมื่อเหลือจากบริโภคจึงนำมาขายซึ่งเป็นการเพิ่มรายได้ ทำให้ลดภาวะหนี้สินลงได้

2.6 ข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนบางไส้ไก่

ข้อมูลพื้นฐานของชุมชน มีจำนวนครัวเรือน 186 หลัง ประชากรภายในชุมชน 1,300 คน แบ่งเป็นชาย จำนวน 668 คน หญิง จำนวน 632 คน รายได้ต่อครัวเรือน จำนวน 12,000 บาทต่อเดือน หนี้สินต่อครัวเรือน จำนวน 3,500 บาท ประชากรแฝง จำนวน 15 เปอร์เซ็นต์ แบ่งเป็น ชาวพม่า จำนวน 4 เปอร์เซ็นต์ ชาวลาว จำนวน 3 เปอร์เซ็นต์ ชาวกัมพูชา จำนวน 8 เปอร์เซ็นต์ การนับถือศาสนา แบ่งเป็น พุทธ คริสต์ อิสลาม ช่วงอายุ แบ่งเป็น วัยเด็ก (0-17 ปี) จำนวน 21 เปอร์เซ็นต์ วัยทำงาน (18-60ปี) จำนวน 53 เปอร์เซ็นต์ วัยผู้สูงอายุ (61 ปีขึ้นไป) จำนวน 27 เปอร์เซ็นต์ ระดับการศึกษา แบ่งเป็น ประถมศึกษา จำนวน 20 เปอร์เซ็นต์ มัธยมศึกษา จำนวน 28 เปอร์เซ็นต์ อุดมศึกษา จำนวน 30 เปอร์เซ็นต์ ส่วนใหญ่ประชาชนในชุมชนประกอบอาชีพ รับราชการ ธุรกิจส่วนตัว ค่าขาย รับจ้าง ลักษณะทางกายภาพชุมชน มีผลิตภัณฑ์ที่สำคัญ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ ชล่วย ภูมิปัญญาของคนในชุมชน โบสถ์วัดบางไส้ไก่ (วัดลาว) สร้างโดยกษัตริย์มาจากเวียงจันทน์ และมหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา (สำนักงานเขตธนบุรี, 2561)

ประวัติความเป็นมาของการทำขลุ่ยในหมู่บ้านลาว

ชุมชนบางไส้ไก่บ้านสมเด็จ หรือ มีชื่อที่เรียกกันตามภาษาชาวบ้านว่า "หมู่บ้านลาว" มีประวัติยาวนานมากกว่า 200 ปีแล้ว ตามที่ท่านผู้สูงอายุในชุมชนได้เล่ากันต่อ ๆ มาว่า แต่เดิมที่ดินบริเวณนี้เป็นป่ารก้าง มีต้นไม้สูงใหญ่อยู่มากมาย เช่น ต้นตะเคียน ต้นประดู่ ต้นโพธิ์ การตั้ง "หมู่บ้านลาว" นี้เกิดจากการอพยพของครอบครัว ชาวลาวเวียงจันทน์ (ประเทศลาว) ถึงสองครั้งด้วยกัน ดังนี้

ครั้งแรก เกิดขึ้นในสมัยพระเจ้าตากสินมหาราช แห่งกรุงธนบุรี พ.ศ. 2321 ได้ให้ เจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก ยกทัพไปตีนครเวียงจันทน์ซึ่งตรงกับสมัย พระเจ้าศิริบุญสาร ครองราชสมบัติในอาณาจักรล้านช้างเวียงจันทน์ ซึ่งไม่ให้ความร่วมมือกับกองทัพไทยในการยกทัพไปร่วมปราบพม่า ในปีพ.ศ.2322 เจ้านันทเสนโอรสของพระเจ้าศิริบุญสาร มีความเสียพระทัยที่บิดาหลบหนีเอาตัวรอดออกจากเมืองไป (โดยหนีไปที่เวียดนาม) เจ้านันทเสนจึงตกลงใจเปิดประตูเมืองให้กองทัพไทยเข้ายึดเมืองไว้ได้ เป็นอันว่าอาณาจักรล้านช้างเวียงจันทน์ ได้สูญเสียเอกราชให้แก่ไทยในปีนั้นเอง ครั้งนั้นเจ้าพระยามหากษัตริย์ศึก ได้อัญเชิญพระแก้วมรกตซึ่งปั้นพระคู่บ้านคู่เมืองของอาณาจักรล้านช้าง มาประดิษฐานในไทยด้วยส่วนเจ้านันทเสน พระโอรสองค์ใหญ่ ของพระเจ้าศิริบุญสาร ให้ขึ้นครองราชเสวยราชสมบัติสืบแทนพระบิดา และให้เจ้าอินทวงศ์พระอนุชาเป็นอุปราช ส่วนเจ้านวงค์ซึ่งปั้นพระอนุชาต่อเจ้าอินทวงศ์ พร้อมกับเชื้อพระวงศ์บางองค์ ถูกเชิญให้มาเป็นองค์ประกันที่กรุงธนบุรี รวมทั้งได้กวาดต้อนครอบครัวชาวลาวเวียงจันทน์บางส่วนเข้ามาด้วย ต่อมาในปี พ.ศ. 2336 เจ้านันทเสนถูกกล่าวหาว่าสมคบกับเจ้าเมืองนครพนมและเวียดนามก่อกบฏ จึง

ถูกเรียกตัวลงมาสอบสวนที่กรุงเทพฯ พระองค์ต่อสู้อยู่ 2 ปีจึงเสด็จสวรรคต เจ้าอินทวงศ์ พระอนุชาจึงได้ขึ้นสืบราชสมบัติในเวลาต่อมาจนถึงปีพ.ศ. 2346 จึงเสด็จสวรรคต ทำให้เจ้าอนุวงศ์ พระราชอนุชาขององค์ต่อมาได้ขึ้นสืบราชสมบัติแทน ส่วนครอบครัวชาวลาวเวียงจันทน์ที่ถูกกวาดต้อนมาในครั้งนั้น ทางกรมไทยได้ให้มาตั้งถิ่นฐาน "หมู่บ้านลาว"แห่งนี้

ครั้งที่สอง เกิดขึ้นสมัยสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่3) พ.ศ.2367 เจ้าอนุวงศ์ซึ่งได้สืบราชสมบัติในอาณาจักรล้านช้างเวียงจันทน์ต่ออินทวงศ์ (พระเชษฐา) ได้พยายามกอบกู้อิสรภาพคืนจากไทย แต่ไม่ประสบผลสำเร็จ ในครั้งนี้เรียกว่า "สงครามเจ้าอนุวงศ์ " เกิดขึ้นในระหว่างปี พ.ศ.2369 – 2371 เป็นประวัติศาสตร์ที่สำคัญตอนหนึ่งของไทยและประวัติศาสตร์ลาวด้วย ผลของสงครามครั้งนั้น ทางกรมไทยได้ทำลายนครเวียงจันทน์จนหมดสิ้นเหลือไว้แต่หอพระแก้วและวัดสี่สະເກດเท่านั้น เจ้าอนุวงศ์เชื้อ พระวงศ์ถูกจับตัวและส่งมากรุงเทพฯและพระองค์ได้ป่วยเป็นโรคลงพระโลหิต(กระจักเลือด) ถึงแก่พิราลัยในเวลาต่อมา นับเป็นกษัตริย์องค์สุดท้ายของอาณาจักรล้านช้างเวียงจันทน์ ส่วนครอบครัวชาวลาวเวียงจันทน์ และชาวลาวฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขงทั้งหมด ได้ถูกกวาดต้อนเข้ามาตั้งถิ่นฐานในภาคกลาง และภาคอีสานของไทย และบางส่วนก็ให้มาสมทบตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ "หมู่บ้านลาว" แห่งนี้ด้วยกัน ข้อมูลจากเว็บไซต์ <https://sites.google.com/site/banlaocommunity/prawati-chumchn>. สืบค้นเมื่อวันที่ 6 มีนาคม พ.ศ. 2561

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดทำบัญชีครัวเรือนของชุมชนบางไผ่ไก่ แขวงหิรัญบุรี ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศเพื่อสนับสนุนการวิจัยตามลำดับ ดังนี้

งานวิจัยภายในประเทศ

สำหรับงานวิจัยภายในประเทศได้ศึกษางานวิจัยในเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง การพึ่งตนเอง และการจัดทำบัญชีครัวเรือน เพื่อสนับสนุนการวิจัยให้เกิดความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ดังนี้

จุฬารัตน์ แสงปัสสา (2544) ได้ศึกษาเรื่อง ปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับการพึ่งพาตนเองของชุมชน : กรณีศึกษา เบี้ยกุดชุม จังหวัดยโสธร พบว่า ชาวบ้านตำบลนาโส อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร หันมาพึ่งตนเอง โดยการจดบัญชีรายรับ รายจ่าย และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ถึงค่าใช้จ่ายของแต่ละครัวเรือนว่ามีการใช้จ่ายไปกับสิ่งของประเภทต่าง ๆ ไปมากน้อยเพียงไร สามารถที่จะผลิตอะไรทดแทนการซื้อ เพื่อลดค่าใช้จ่ายได้บ้าง และตัด ค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นออกไปก็จะทำให้ประชาชนได้มีรายรับเพิ่มขึ้น ก็สามารถที่จะพึ่งพาตนเองได้ในระดับหนึ่ง ซึ่งแนวคิดของชาวบ้านเกี่ยวกับเบี่ยนนั้น ก็เพื่อที่จะสร้างกิจกรรมให้ชุมชนหันมาพึ่งพาตนเองให้มากขึ้น สร้างจิตสำนึกให้เกิดขึ้นในชุมชนโดยการหันมาผลิต และสร้างเกราะป้องกันตัวเองจากผลกระทบภายนอกเศรษฐกิจที่กำลังผันผวนอยู่ หากวันหนึ่งเศรษฐกิจเกิดผันผวนอีกครั้ง ชุมชนจะไม่ได้รับผลกระทบที่เกิดขึ้น

สมบัติ พันธวิศิษฐ์ (2545) ศึกษาเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงกับการอยู่รอดของชุมชนชนบทไทย กรณีศึกษาชุมชนชนบทภาคอีสาน จากการศึกษาพบว่า ความพอเพียงทางเศรษฐกิจทั้งในระดับครัวเรือน

และชุมชนมิได้ขึ้นอยู่กับปัจจัยทางเศรษฐศาสตร์เท่านั้น แต่ยังขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่นที่เป็นทั้งรูปธรรมและนามธรรม ได้แก่ ที่ดิน เงินทุน เทคโนโลยี ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ความเข้มแข็งขององค์กรระดับชุมชน การศึกษา วัฒนธรรมและความเชื่อ ตลอดจนความขยัน อดทนของสมาชิกในครัวเรือน และ ส่วนใหญ่ต่างมีหนี้สินและดิ้นรนเพื่อหารายได้ให้พอเพียงกับรายจ่าย

สมศรี จินะวงษ์ (2546) พบว่า การวิเคราะห์กระบวนการเรียนรู้กิจกรรมทางเศรษฐกิจและการกระจายรายได้ในชุมชนที่ใช้แนวทางการพัฒนาแบบเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า แนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียงในอดีตและปัจจุบัน คือ “มีความรู้จักพอ” เป็นพื้นฐานในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยให้ความสำคัญกับ “ความเป็นมนุษย์” “ความเป็นอิสระ” และการดำรงอยู่ร่วมกันของสรรพสิ่ง” ส่วนในเรื่องการเสริมสร้างรายได้ พบว่า หลังจากที่ชุมชนในแนวทางการพัฒนาแบบเศรษฐกิจพอเพียงอย่างจริงจังแล้ว การกระจายรายได้ของคนในชุมชนดีขึ้น โดยได้กับการแบ่งสรรประโยชน์ที่ได้จากการผลิตอย่างยุติธรรม

ชยาภา ภักดีไทย และคนอื่น ๆ (2549 : บทคัดย่อ) จัดทำโครงการเรื่อง การรับรู้และการปฏิบัติในการจัดทำบัญชีครัวเรือนของกลุ่มเกษตรกรในตำบลหนองยาว อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี ผลการศึกษาพบว่า การรับรู้และการปฏิบัติของเกษตรกรในกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ย 2.84 และ 2.63 ตามลำดับ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากความแตกต่าง ของเพศ อายุ ระดับการศึกษา การรับข่าวสารข้อมูล ความรู้เดิม หรือประสบการณ์ รวมทั้งความต้องการของผู้รับข่าวสาร ความคาดหวัง และความพึงพอใจ จึงทำให้การรับรู้และการปฏิบัติของเกษตรกรอยู่ในระดับปานกลาง

ศูนย์ช่วยเหลือทางวิชาการพัฒนาชุมชน เขตที่ 4 (2549) ได้สรุปว่า รูปแบบการสนับสนุนการแก้ไข ปัญหาความยากจนแบบเข้าถึงทุกครัวเรือน พบว่า รูปแบบ คือการปรับทัศนคติ แนวคิด การกระตุ้นจิตสำนึก และรูปแบบการเรียนรู้เรื่องราวของชีวิต โดยมีเป้าหมายแห่งชีวิต คือ พ้นจน อยู่อย่างอบอุ่น พอเพียง และ ความเป็นสุข โดยมีแนวทาง วิธีสู่เป้าหมายแห่งชีวิต ประกอบด้วย มีความขยันหมั่นเพียร ประหยัดค่าใช้จ่าย ลดรายจ่าย อดออม มีความอดทน หารายได้เสริม ลด ละ เลิกอบายมุข อยู่แบบพอเพียง ดำเนินตามรอยพระยุคลบาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ยึดหลักสังคหวัตถุ 4 นำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวัน มีความมั่นคง มีความซื่อสัตย์ มีความเป็นธรรม สร้างความอบอุ่นให้กับครอบครัว แสวงหาความรู้และเผยแพร่ความรู้ ดำเนินกิจกรรมที่ก่อให้เกิดความสามัคคีและมีความสุขในครอบครัว

สุวิมล ดวงแสนพุด (2550) ทำการศึกษาเรื่อง ศักยภาพในการพึ่งตนเองตามทฤษฎีการพึ่งตนเองแบบพัฒนาของชุมชนชนบท (TERMS Theory) ของอาสาสมัครเกษตรกร ในเขตพื้นที่การให้บริการ ของมหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานีผลการวิจัยพบว่า ศักยภาพในการพึ่งตนเองแบบพัฒนาของชุมชนชนบท โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ดังนี้ (1) ด้านเทคโนโลยี พบว่า มีศักยภาพในการพึ่งตนเองอยู่ในระดับมาก คือ มีความรู้ในการผลิตสารชีวภาพ เช่น ปุ๋ยชีวภาพ (2) ด้านเศรษฐกิจ พบว่า มีศักยภาพในการพึ่งตนเองในระดับมากในเรื่อง การพัฒนาสมาชิกของครัวเรือนให้ปฏิบัติตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง การออมเงินไว้ใช้ในยามจำเป็น การจัดทำแผน หรือบัญชีรายรับ-รายจ่าย การใช้เงินของครอบครัว (3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่า มีศักยภาพในการพึ่งตนเองในระดับมาก คือ การนำทรัพยากรที่มีอยู่ในครัวเรือน มาใช้ได้อย่างคุ้มค่าและประหยัด (4) ด้านจิตใจ โดยภาพรวม พบว่า มีศักยภาพในการพึ่งตนเองในระดับมาก ได้แก่ การปฏิบัติตนตามหลักศาสนา การทำบุญตักบาตร การลด ละ เลิก อบายมุขต่าง ๆ (5) ด้านสังคม

โดยภาพรวม พบว่า มีศักยภาพในการพึ่งพาตนเองในระดับมาก เช่น การเข้ามีส่วนร่วมประเพณีทางสังคม การช่วยเหลือแบ่งปัน เป็นต้น

สุนีย์ ตฤณขจี (2551) ได้ศึกษา การรับรู้และปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจจัดทำบัญชีครัวเรือนของประชาชนในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า ปัจจัยการจัดทำทางการเงิน คือ การเรียนรู้การบริหารและวางแผนใช้เงินมากที่สุด หรือทำให้คนมองเห็นคุณค่าของเงินมากขึ้น ส่วนประเด็นรองลงมาคือความภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาชุมชน และสาเหตุที่ทำให้ไม่จัดทำบัญชีครัวเรือนในปัจจุบันพบว่า การทำบัญชีครัวเรือนทำให้เสียเวลาในการจัดทำ

วาริพัฒน์ มงคลสมัย (2552) ทำการศึกษา เรื่อง การจัดทำความรู้ทางการเงินและการบัญชีเพื่อพัฒนาการผลิตหัตถ์และผักปลอดสารพิษ กลุ่มเกษตรกรทฤษฎีใหม่ บ้านเจดีย์ แม่ครัว อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่ ผลการศึกษาด้านการพัฒนารูปแบบการจัดทำบัญชีครัวเรือน พบว่า การปรับปรุงรูปแบบสมุดบัญชีโดยการแยกค่าใช้จ่ายที่จำเป็น และค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นออกจากกัน และการนำแนวพระราชดำริเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้เป็นแนวทางในการใช้จ่ายเงิน ทำให้สมาชิกลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นและมีเงินออมมากขึ้น เช่น การไม่ซื้อเสื้อผ้าแฟชั่นที่มีราคาแพง หลังจากทำบัญชีแล้วมีเงินเหลือเก็บ ประมาณเดือนละ 1,000 บาท เป็นต้น และผลการพัฒนารูปแบบการจัดทำบัญชีต้นทุนและการเงิน พบว่า การพัฒนาระบบบัญชีของกลุ่มโดยการจัดทำทะเบียนสินทรัพย์ สมุดบัญชีซื้อ สมุดบัญชีขาย สมุดเงินสด รับ-จ่าย และการคำนวณต้นทุน ทำให้เกิดการควบคุมสินทรัพย์ รายได้ และ ค่าใช้จ่าย นอกจากนี้การพัฒนารูปแบบทางการเงินโดยการจัดอบรมให้ความรู้ด้านการเงินทำให้สมาชิกทราบแหล่งเงินทุนต่าง ๆ สามารถนำความรู้ไปบริหารเงิน บริหารหนี้สิน และทำให้มีเงินออมมากขึ้นเพียงพอกับค่าใช้จ่าย

ณัฐสุภา จิวศิริวานนท์ (2557) ทำการศึกษาเรื่องการส่งเสริมการทำบัญชีครัวเรือนเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน : กรณีศึกษาชุมชนหลังไปรษณีย์สำหรับ เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร พบว่า ความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการทำบัญชีครัวเรือนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ภาพรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.71) คิดว่าการทำบัญชีครัวเรือนเป็นสิ่งที่ดีมีประโยชน์ (ค่าเฉลี่ย = 4.27) อยู่ในระดับมาก ได้แก่ หลังจากทำบัญชีครัวเรือนแล้วจะทำให้ควบคุมรายรับรายจ่ายได้ (ค่าเฉลี่ย = 4.00) การทำบัญชีครัวเรือนทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้นได้

นิตานาด มั่งศิริ (2556) ที่พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีการจดบันทึกบัญชีรับ-จ่ายเป็นประจำทุกเดือน มีการนำข้อมูลที่รวบรวมมาวิเคราะห์วางแผนทางการเงินกำหนดเป้าหมายในอนาคต อีกทั้งความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการทำบัญชีครัวเรือน ผู้เข้ารับการอบรมเห็นถึงความเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของความรู้ความเข้าใจในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงกับการบันทึกบัญชีครัวเรือนมากขึ้น

จากงานวิจัยภายในประเทศ จึงสรุปได้ว่า การจัดทำบัญชีครัวเรือนก็เป็นอีกกลยุทธ์หนึ่งในแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่สอนให้คนได้เรียนรู้พฤติกรรม การดำรงชีวิตอยู่ของตนเองตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปทำการวางแผนชีวิตอย่างเป็นระบบ มีขั้นตอน รมัดระวัง เพื่อพึ่งพาตนเอง ให้ได้ด้วยการค้นหาต้นเหตุ หาทางออกด้วยการวางแผนปฏิบัติอย่างมีเหตุผล และสร้างภูมิคุ้มกันความเสี่ยง สร้างความพอเพียง ให้แก่ตนเอง รู้จักใช้จ่ายทรัพยากรที่มีอยู่อย่างคุ้มค่าให้สมดุล และยึดหลักธรรมในการ

ดำเนินชีวิตคือมีความขยัน อดทน ประหยัด ซื่อสัตย์ มีความเอื้ออารีย์ต่อคนในครอบครัว ช่วยเหลือชุมชน และสามารถที่จะกำหนดแผนพัฒนาสู่การพึ่งพาตนเองได้

งานวิจัยต่างประเทศ

การวิจัยยุทธศาสตร์การทำบัญชีครัวเรือนเพื่อการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านแอ ตำบลพินนา อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร ในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ค้นคว้างานวิจัยของต่างประเทศที่มีผู้ศึกษาวิจัยไว้ ดังนี้

ปาร์ค ฟิลิปส์ ฮุกอน (Park, Phillip Hookon. 2540) ได้ศึกษากลยุทธ์ในการพัฒนาเพื่อการพึ่งตนเองและการพัฒนาชนบทของชาวเกาหลี พบว่ากลยุทธ์ ในการ พัฒนา เพื่อการพึ่งพาตนเองนั้นมีหลัก 2 ประการ คือ (1) ควรหาจุดสมดุลของการพัฒนา (2) การทำอุตสาหกรรมควรพัฒนาเทคโนโลยีและการเพิ่มผลผลิต ควรเน้นไปที่การบริหารงานบุคคลและผลการดำเนินงานทำให้การพัฒนาของเกาหลีประสบความสำเร็จระดับหนึ่ง แม้จะได้รับผลกระทบจากเศรษฐกิจภายนอกประเทศก็ตาม

อูระ กาเลย์ คาร์มา (Ura, Galay Karma, 2547) ได้ศึกษาและรวบรวมบทความทางวิชาการ ที่นำเสนอ ในการสัมมนานานาชาติ เรื่อง ความสุขมวลรวมประชาชาติ GNH (Gross National Happiness) ครั้งที่ 1 ซึ่งจัดขึ้นโดยศูนย์ภูฏานศึกษา ระหว่างวันที่ 18-20 กุมภาพันธ์ 2547 ได้สรุปแนวคิดเรื่อง GNH ของกษัตริย์ภูฏาน King Jigme Singye Wangchuck ตั้งแต่วันที่ทรงขึ้นครองราชย์ในปี ค.ศ.1972 ทำให้ภูฏาน มีระบบเศรษฐกิจที่มุ่งรักษาวัฒนธรรมและค่านิยมทางพุทธศาสนาของภูฏานไว้ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ โดยสรุปว่าเป็นการวัดการพัฒนาประเทศที่ไม่ได้เน้นตัวเลขการเติบโตทางเศรษฐกิจแต่เน้น “ความสุข” ที่แท้จริงของคนในสังคม ประชาชนทุกคนมีโอกาสพบความสุขได้อย่างเท่าเทียมกัน โดยมีหลักการสำคัญ 4 ประการ หรือเสาหลักแห่งความสุขทั้งสี่ (four pillars of happiness) คือ (1) การพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืน (sustainable economic development) (2) การอนุรักษ์และส่งเสริมคุณค่าทางวัฒนธรรม (cultural conservation) (3) การรักษาธรรมชาติ (nature preservation) (4) การมีธรรมาภิบาล (good governance)

โดยสรุปแล้ว GNH ถือได้ว่าเป็น “เศรษฐกิจแบบผสม” เป็นเสมือนตัวที่ให้เกิดการกระทำที่สมดุล นั่นคือ สมดุลระหว่างจิตใจกับวัตถุ สมดุลระหว่างสิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อมที่อาศัยอยู่ สมดุลที่สมดุลนี้ช่วยให้สิ่งมีชีวิตมีปฏิสัมพันธ์กัน มีการให้และรับ และเกิดการแลกเปลี่ยนที่ต่างฝ่ายต่างได้รับประโยชน์ร่วมกัน

จากที่ได้ศึกษาเอกสารงานวิจัยต่างประเทศ สรุปได้ว่า การดำเนินชีวิตจะมีความสุข หรืออยู่รอดปลอดภัยจากวิกฤติต่าง ๆ จะต้องหาจุดสมดุลในชีวิต ยึดหลักธรรมในการประกอบอาชีพ มีการวางแผน ป้องกันความเสี่ยง ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม โดยจะต้องตระหนักถึงความสมดุลทางธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งหมายถึงความสามารถในการพึ่งตนเอง เมื่อพึ่งตนเองได้แล้วก็จะจึงขยายให้เติบโตขึ้นเป็นลำดับ จึงเปรียบได้กับแนวทางการพัฒนาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และในทางปฏิบัติการสร้างความพอเพียงที่ดี มีเหตุผล เป็นขั้นเป็นตอน

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า หลักเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริเป็นการส่งเสริมให้ประชาชน รู้จักแก้ปัญหาความยากจนด้วยการพึ่งพาตนเอง โดยการวิเคราะห์รายรับ รายจ่าย จากการทำบัญชีครัวเรือน อย่างมีเหตุผล วางแผนหาวิธีลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ และการออมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้การพัฒนาที่ยั่งยืน

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี